

(RÉSZLET A RIDEGLEGENY C. REGÉNYBŐL)

1.
Rác Ignác nyirettyúje

No, éppen abba a zűrzavaros, csetepatés esztendőbe történt ez is, amikor Ucsnay Uzort hazaezte a fene Aasch Ferenc zászlaja alól, csak még valamivel korábban, hogy Tang Márton menyasszonyt lőtt magának. Csak úgy, a nyilával. Na. Világszép menyecskét... Ő volt a legeslegszebb nyírása, akit valaha láttam.

Hogy lőtte, mint lőtte, annak biz csak a komája, az a morcsós képű Szent Illés a megmondhatója; de annyit én is mondhatok, hogy Tang Márton olyan íjes legény volt, úgy tudta feszíteni az ívet az a betyár, hogy a nyila sose tévesztett célt.

Aztán sokat ült a csárdákban Tang Márton, főleg a Kutyakaparóban, meg abban a düledező kocsmában, a Retkesben, ahol éjjel-nappal világlik a mécses a betyárok előtt. Ott vigadozott a cimboráival. Ott látta meg a Gyönyő Nyestét is, vagy inkább az őt. Mert, miután hasztalan szépelgett a legénynek, attól fogva Gyönyörves Nyeste mindenfelét mondott róla.

Hallott az a leány sok mindent, nem mondom, hogy nem, volt füle hozzá; de csapott is ahhoz rendesen. Annyi azért való, hogy egy nap, mikor Tang Márton csak úgy heverészett, belépett az ivóba Csida Márta, s az még fel se tápázkodott, már eléje ült a legénynek.

Mondhatom, mert ott voltam. Hallottam, ami szót váltottak, meg aztán nem is nagyon kellett hozzá fülelni. Nagy hanggal tudott lenni Márta, s ha ivott is egy kupicával, nem volt olyan isten, hogy véka alá rejtse, amit mondani akart. Aztán mondta, ahogy tudta. Kiriával, hogy a szomszéd faluba is hallják. Aznap egész csendesesen kezdte.

– Magával csak az időmet vesztegetem – mondta, miután leült, s eligazgatta a szoknyáját.

Tang Márton felült, hátratolta a kalapját. Csida Márta folytatta:

– Magával akarok párjázni, de most mással fogok.

Tang Márton meg erre csak fürkészte a lányt azzal a tekintetével, ami elől nem marad rejtve semmi se. Nem szólt egy árva kukkot.

– Nem mond semmit?

Tang Márton meg mondta, hogy hoz egy italt, de a Gyönyő Nyeste már ott is volt két káforkával, még az asztalt is meglocsolta nagy buzgalmában.

– Mindenki örülne nekem, hát maga miért ne? – kérdezte Márta.

Tang Márton meg intett nekem, hogy: Muzsikát!

Láttam, hogy csak azért teszi, hogy Gyönyő Nyeste ne hallja őket. Persze hiába, de azért elnyekeregtem néhány nótát, csak úgy, a magam örömére. Már a sokadikba kezdtem volna, mikor Tang Márton felállt az asztaltól. Látszott rajta, hogy már nagyon szorítja a hólyagját az ital, de azért Mártának annyit még odamondott, hogy: – Szavad ne feledd, te lány!

Mire amaz megragadta a férfi karját, hogy: – Menekül?

Akkor Tang Márton gyöngéden lerázta magáról, hogy hűgyozhasson végre.

– No – mondta, miután visszatért. Biccentett, hogy csak folytassam nyugodtan, persze ő maga nem sietett. Nem kapkodta el a dolgát.

Látnivaló volt ugyan, hogy már a nyelve hegyén a mondandója, de ahelyett, hogy belekezdett volna, inkább komótosan tömködni kezdte a pipáját. Csida Márta mondta a magáét helyette is.

– Sose lőtt nekem madarat. Még egy nyamvadt varnyút se!

Akkoriban nagy vetélkedés ment a legények között, ki milyen madarat lő Csida Mártának. Aztán, hogy, hogy nem, Tang Márton sose oldotta meg a puzdráját.

– Varjút? – merengett erre az ember. – Ha megérkezik a fekete sereg, és csapatostul szállnak alá a vetőn, abból tudom, hogy közel Rác Ignác. Tudod, lelkem, ha ebből a károgó hadból kiirtanék egyet is, még azt hihetném, hogy azon az őszön nem jön el Rác Ignác. Tán soha többet...

– Ne beszéljen mellé! – így veszelődtek. Aztán, mikor már lángot is vett magának, Tang Márton is nekiszólt.

– Ismerlek, Márta.

Félbeszakította Csida Mártát, aki ettől egészen elnémult. Habár nem csillapodott, feszült, mint a rugó. Láttam a mozdulatban, amivel a pohara után nyúlt, abban, ahogy a szájához emelte.

– Mióta is? – folytatta Tang Márton. – Mikor még rosszul ment a sorod. Emlékszem, sokat sírtál, és a mostohád leküldött a tóhoz, ahová a tündérek fürödni jártak, hogy odavesszél... Öböj István otthagya a lelkét, de te nem. Nem bántottak, mert látták, hogy nagy bánat nyomja a szíved, igaz-e?

– Mit érdekl az magát? – így Csida Márta. – Kellek magának vagy sem?

– Emlékszem – folytatta Tang Márton –, amerre léptél, virágok fakadtak a lábad nyomán. A tündérek szép ruhába öltöztettek, és még áldást is mondtak rád. Valahányszor megszólaltál, édes illat áradt a leheletedből, s másnap, mikor megmosakodtál, egy aranyat találtál a mosdótáladban.

– Hát aztán? – így Csida Márta. – A maga anyja is tündér volt.

– No, nekem mindig az a kis vándor lányka maradsz, Márta. Ha rád gondolok, mintha csak a húgom lennél. Szóval, velem rossz lóra

tettél, hucicám.

– Ne hívjon így! Nem vagyok a húga!

Csida Márta felállt, mint aki indulni készül. Tang Márton hátradőlt a székén. Aztán Márta visszafordult.

– Érts a szóból, Márton! – mondta. S az asztalon a két tenyerére támaszkodva, a csikós képébe lehelt.

– Veled akarok babálgodni...

Néztek egymás szemébe. Egészen közelről. Megállt a kezemben a vonó. Majdnem összeérték. Mint a búza és a föld. Olyan volt az a fiadal meg a lány.

– De most mással fogok – mondta Csida Márta. – Mert veled nem lehet.

Csida Márta sarkon perdült, még az ajtót se tette be maga után. Odakint tűzött a nap, bent csend volt. Még a légy is állt a levegőben.

Gyönyő Nyeste egy kancsó bort adott elém. Csak úgy. S a hajfonatát rázva intett, hogy játsszak valamit, de egy nóta se jutott az eszembe. Néha van, hogy csak úgy rájön az emberre az ihatnék. Még a nyirettyút is odahagytam aznap éjjel. Úgy hozta utánam Tang Márton virradatkor.

2.

Tang Márton vesszeje

Kezdték mindenfélét beszélni Tang Mártonról, hogy férfinak is olyan, mint íves-legénynek, csak babusgatja a vesszejét, de rest vele célba löni, meg hogy sose talál célba, aki sose lő, meg efféléket. Csida Márta is osztotta a legénynek rendesen, hogy: Tudja, miket beszélnek már magáról? Hogy nem is igazi férfi!... Mondják mindennek, de főleg bárgyúnak és gyűgyőnek! Röhögnek rajtad! Hol érdekel az engem, hogy mit mondanak rólam? A hátam mögött – pajmogta magában a csikós, Csida Márta meg csak kiabált tovább Tang Mártonnal.

– Na, mit szólsz ehhez, Rác Ignác! – kérdezte tőlem, miután Márta faképnél hagyott minket, a csikós meg elunta a magában való füstölgést.

– Hogy hülye vagy, öcsém.

– Na monddad.

Tang Márton intett a Gyönyő Nyestének, hozhat még.

– Először is. Ma én fizetek. Másodszor. Vedd el!

Kérdezte erre Tang Márton:

– Mit tudsz te róla?

– Te mit tudsz róla!

– Ne viccelj már!

Mire én: – Idefigyelj, komám, ha nem kell, hát nem kell, de szukát így tüzelni én még életemben nem láttam!

Ittam. Ő is ivott.

– Tüzes kis csida, annyi szent – töröli le a bort az álláról Tang Márton. – A tűzzel játsszak, Ignác? Szök-rúg ez a ló.

– Amellett – folytattam –, van igazság a beszédjében. Nem a te jó híred miatt aggódik, ne félj! A miatt ne fájjon a fejed! Most veled együtt őt is nevetik a népek.

Sérted a hiúságát. Egy falubolondját nézett ki magának. Hány kosarat kaphatott életében? Na hallod. Szépek vagytok, mondhatom!

– Egy dologban biztos lehetsz, Ignác, ha párjázni akarnék Csida Mártával, nem azzal állítanék be hozzá, hogy mással fogok.

– Tán különbnek tartod magad nála.

– Sok nekem ez a fehérszemély, Ignác – mondta erre Tang Márton. Ezt a Gyönyő Nyeste is hallotta. Attól kezdve Tang Mártont puhánynak tartották. Gyönyő Nyeste úgy meséli, hogy ezt is Csida Márta vetette a szemére, már hogy Tang Márton puhány; de én nem hiszem. Ha mondta is, csak azért tehetta, hogy hergelje vele a férfit.

– Szép a hátad, Márta – mondta neki Tang Márton egyszer, a folyónál, ahová a lány a haját mosni ment.

– S még? Mondja csak tovább – így Csida Márta.

– Szép a nyakad. Ahogy felfogod a hajad.

– S még?

– Szeretem, hogy minden nap másként hordod.

– Akkor meg mit áll ott? Fogja meg a hátam, tegye csak rá a tenyerét! Lásza, milyen sima!

– Ugyan! Ne bolondozz, te lány!

– Akkor meg minek leskel utánam?

– Minek jössz ide fürdeni, ahol a lovam szeret inni?

– Lásza, a lovának több esze van, mint magának!

Így évődtek meg élcelődtek egymással. Míg egyszer Csida Márta szájon nem csókolta Tang Mártont.

A Kutyakaparóban történt az is; Csida Márta táncolt, énekelt, a csikósok meg ott ittak, aztán egyszer csak odaperdült az asztalukhoz Csida Márta, s kérdi Mártont...

– Adhatok egy csókot?

Tang Márton meg eltöprengett egy szívdobbanásnyi ideg. Már Csida Márta azt hitte, a legény ezúttal is visszautasítja. Tang Márton mondja...

– Adhatsz.

Akkor megvolt a csók, aki csak látta, leitta magát, de a legény nem kapott rá. Nem vonta az ölébe, és nem csókolta vissza Csida Mártát.

Másnap délben aztán, ahogy a csárdából hazafelé tartott a komájával, Tang Márton lova egyszerre megállt. Szent Illés lova is megállt. Űcsörögnek a lovon a határba, moccanatlanul. Egyszer csak felkacag Tang Márton, de nem szól semmit.

– Megtorpant a lovad, komám – mondja neki Szent Illés. Fürkészi a pajtását, nem ment-e túl az elégen a hajnalozással.

– Meg – feleli neki Tang Márton. – Nyom ez a nyereg – teszi hozzá virgoncan. Aztán megoldja a puzdráját, s előhúzza belőle babusgatott vesszejét.

– Tán nem fér a vessződ a tokjába?

– Idegre teszi Tang Márton a nyilat, égnek emeli, megfeszíti az íj húrját istenesen. Pendül az, s még rezeg, mikor Tang Márton mondja: Na!

A fegyverét bebugyolálja. Elteszi.

– Hát ez jól elszállt a piczába – csuklik fel Szent Illés. Mire Tang Márton megint csak kacag.

– Na menjünk! – szól a lovának. – Nézzük meg, hová esett!

3.

Tang Márton menyasszonya

– Már meg egy varanggyal hál! – Csida Márta ordít így Tang Mártonnal. Kihallatszik az istállóból, ahová a lovát kötni tért be a legény.

– Egy sötét, elhagyatott, düledező kútba hullott a vesszeje – így mondja Szent Illés. – Egy bü nagy varangy szájából állt kifelé.

Magam is láttam, akkora volt az a béka, akár valami malomkő. Bűdös volt és rút. Kerecsen még meg is jegyezte a legénynek, hogy: – Ide azt ne hozd!

Azért attól fogva Tang Márton külön hált a többiektől. Elvonult, ha nem akadt jobb dolga, s a varanggyal bibelődött.

– Figyelj, ha neki ez a jó – mondja Taksány Gergőre bazsalyítva Kullancs.

Taksány Gergő röhögött. Tréfára vették a dolgot a betyárok.

– Ő mától a menyasszonyom. Úgy beszéljetek róla – mondta nekik erre Tang Márton, fejével a varangy felé biccentve. Csak Szent Illés nem szólta meg a komáját.

– Ha a lovamat nem zavarja... – vonta meg egyszer a vállát, s köpött. Mindig hallgatott a lovára. Azt meg senki nem mert megszólítani.

Egyszer azonban a jó tréfából is elég, ám hogy Kerecsen sem vesztegetett több szót a dologra, kezdték azt hinni a legények, hogy ezek hárman összebeszélnek. Majd kifúrta az oldalukat a kíváncsiság. Mi tagadás, az enyémet is. Aztán egy nyúlós pitymallatkor, épp mikor kezdett kifiatalodni az idő, Tang Márton megjelent a tűzútnél. Asszonnal jön, látszott már messzibbről. Köpni, nyelni nem tudott senki. Ki mit művelt, rögvést abba-vétette. Mert mintha a Tavasz ért volna közénk. Ott állt az a lány Tang Márton mellett. Annak a szíve felől. Az enyém úgy kalapált, mint valami fejedelemszony előtt. Aztán megjelent az éji villáncsnál Szent Illés is. Ő csak ledobta a nyeregtakarót, feje alá húzta nyergét, s a szemébe húzta a kalapját.

– Csak nappal viseli a varangybőrt – mormolta szuszogva a bajsza alatt.

– Jó reggelt!

Tang Márton meg csak somolygott a málé pofánkon. A lány aztán illendően köszönt mindnyájunknak, majd elvonult.

– Akkor most mi a rosseb van? – kérdezi Öböj István, a jelenés hűlt helyét bámulva. Mire Tang Márton mondja nekünk: – Na, jó reggelt!

S csak nyújtózkodik magyarázat helyett.

4.

Gyönyő Nyeste estéje

Volt aztán nagy csend a Kutyakaparóban. Attól fogva, ha Tang Márton varangyára terelték a szót, a csikósok vagy nagyokat röhögtek, vagy nagyokat hallgattak. Mást nem tettek hozzája. Hanem a Gyönyő Nyestének mindjárt gyanús is lett a dolog, belesápadt a kíváncsba. Hevült és pirult, úgy forgolódott a csikósok körül, mint még sose. Aztán egy este gondolt egyet, s ahogy volt, beledobta magát Öböj István ölébe. Csüggölődött rajta egész iccaka, ajnározta, ölelgette, rázta neki a huncut fürtöcskéit. Ihogott-vihogott vele.

Na, már aztán, hogy a korcukon voltak, egyszer csak ellöki magától Gyönyő Nyeste Öböj Istvánt, mire az kérdi:

– Már meg mi lelt téged, te lány? – s vonná vissza magára.

– Nyomja a hólyagom! – taszajtja le magáról Gyönyő Nyeste. – Engedjen a dolgomra!

– No – mondja neki Öböj István. – Akkor végezz azzal hamar, hadd végezzek én is a magaméval.

Aztán a Gyönyő Nyeste meg odaóllalkodott, ahol Tang Mártont szemtette. Ott aztán egészen belevörösödött abba, amit látott.

Képzelhettek! Azért elmondom, mit láthatott. Tang Mártont anyaszült meztelenül. Olyan barna az a férfi, akár a túlérett meggy, csak ott tejszerű a bőre, ahol sose éri a nap, tán csak, ha a lovát csutakolja. A sörénye meg szabadon, mint a vadlovaké, s akár a hinár,

összegabalyodva valaki máséval. Aki csak tárog Tang Márton alatt, mint a partra vetett hal, s kapaszkodik a vállába tíz körömmel.

Pőrén alatta, fehérén, mint a tej. No, akkor bizony összeszaladt a Gyönyő Nyeste két szép szemöldöke, ekkora szemérmertlenséget!

Hát! S ahogy szép szeme résnyire szűkült éktelen dühében, bizony meglátta a varangybőrt is. Már ahogy kapott volna utánna a Gyönyő Nyeste, Tang Márton menyasszonya észrevette a lopódzót, és halkán felsikoltott. A férfi meg félreértette a lányt, úgy kellett

annak magáról lerugdossnia. Ingyé volt az az ütleg, mert így is elkéstek. A törfölyös néember addigra felkapta a lány varangybőrért, és a tűzbe vetette. Aztán meg elszaladt. Így rászedte a csikósokat.

Az az este Gyönyő Nyestéé volt na. Hiába várta őt Öböj István.

5.

Csida Márta pajkolása

Na, akkor aztán híre ment, micsoda asszonya van Tang Mártonnak, járta a környéket a temonda. Aki nem sokat adott a szóbeszédre, az is megláthatta nemsokára, mikor megjelent Leidelius Ottó vasárnapi miséjén. Hanem Csida Márta meggyűlölte azt a csikóst. Mert mindjárt megfordult a szó-dara Tang Márton körül, s vele az ő híre is. Előbb még azért vették szóba a leányt, mert hogy Tang Márton

inkább vaktába lőtt egyet – ahová az a vessző hullik, onnét szerezen asszonyt magának, s lám, a legény inkább a varangyot választotta; most meg ki-ki arról kottyantott, hogy Nem csoda, hogy csak úgy búskát adott Csida Mártának, Na, hallo! Akinek ilyen asszonya lehet!... Nevették is akkor Csida Mártát rendesen, lépten-nyomon megszólták, még csúfolót is költöttek róla. Nem mehetett úgy bálba, hogy ki ne nézzék onnan. Azt hiszem, engem is akkor gyűlölhettek meg, bár jelét még nem adta. Egyszerrel kipajkolták, na. El is tűnt akkor egy évre Csida Márta, hogy így megszegyenedett. Göncz Balázs és Gönyi Farkas vackán látták akkoriban, de aztán se babázkodott senkivel vagy hét esztendeig. Na, persze, azért csak oda járt fürdeni továbbra is, meg a haját szépíteni, ahol Tang Márton lova szeretett inni. Mondta is mindig a legénynek, ha a folyónál megtalálkoztak, hogy: – Te meg mit bámulsz! Húzzál haza! Húzzá' anyádhoz! Mennyé' a menyecskédhez! Így mondta neki. Úgy köpködté azokat a szavakat, hogy Tang Márton lova szájában megposhadt a víz.

6. Gyönyő Nyeste tyúk-verője

Hanem, ahogy a népek hallottak a varangyékos bőrből előbújt fehérmép felől, úgy mindjárt vágyták látni is. S kezdődött a mendemonda, hogy micsoda hifejbe élnek ezek, meg hogy „még templomba se jár”. Leidelius uram meg – Isten nyugosztalja –, hallván a temondát, mindjárt kerekített is egy szép beszédet a vadházasságról. A mostoha-urakról meg a velük trafikáló cédákról. Aztán, hogy belemelegedett a miseborába, még a könnyen meglibbenő nőkről és a talléros szotyókról is. Hogy vinné el az ördög az összes fránya csuhást a szószékével együtt! Tang Márton meg, aki addig mit se adott a szí-szóra, ahogy kezdett fülelni, miféle nóta járja róla meg a nejről, miket prédikálnak róla, már csak megdörzsölte a homlokát. Szent Illés azonban csak annyit tett hozzá, hogy: – Magadra vess, komám, hogy így hagyta magadat megrabolni!

Akkor mondja nekem Tang Márton: – Nem lesz ez így jó a Gyönyő Nyestével.

– Hát – feleltem.

Mire ő: – Eleget jártatta már a kofa-száját.

– Az hétszentség.

Köpök: – Nem az a zsák, amelyik a mákot megtartja.

– Hát – mondta erre Tang Márton – épp itt az ideje, hogy ez a zsák felvegye a titok-tartó formáját.

– Hol akarod intézni? – kértem.

– A Kutyakaparóban.

– Épp ott?

Bólint: – Veled együtt. Ha netán kedved támad zsoldoskosni.

– Aztán mi részem volna benne?

– Ha az ország sorsa felett búslakodnak, te cigányosra veszed a figurát, mintha csak tyúk-verőre húznád. Ha a volt szeretőjüket siratják, azt játszod, amit a bécsi uraságoknak. Ha még akkor se takarodnak el, a Szent Illés muzsikáját. Az én kontómra iszol.

– Na hallo! Az a legkevesebb.

Aztán úgy is lett. A Gyönyő Nyeste nem sejtett semmit. Persze, mint rendesen, izgett-mozgott körülötte, látszik a tehén hátulján, ha ellős. Hanem egyszer csak, amint a padlásra indul egy oldalszalonnáért, feláll Tang Márton. Az övéhez nyúl, mintha csak hugyozni indulna, hanem aztán csak kapaszkodik a latorján a lány után. Az meg gyalíthatott valamit, mert egyszerre sebesebben kezdte szedni a lábait, egész megriadt tőle.

Ott aztán, a padláson elkapta a Gyönyő Nyestét Tang Márton. Megragadta, mindjárt a lába között, hogy az nyikkanni se mert. Aztán a kézitükörnek az egyik fedelét erre hajtotta, a másikat meg amarra, s harmadik ujjával kezdte rajt' a férfimunkát, hogy a Gyönyő Nyeste mindjárt elalélt a karjaiban, a fejét a csikós válla gödrébe fúrta, ott pihegett-lihegett, ahogy tudott. Aztán, hogy így megoldozta a megyét Tang Márton, amaz mindjárt feljebb húzta a szoknyáját, s elkapta a csikós rúdját, jól megragadta, akár a tengerit kukoricahántáskor. Akkor aztán már volt titka a Gyönyő Nyestének, amit meg tudott tartani. Nem is járt a szája többet Tang Mártonról.

7. Tang Márton kalapja

Mégis-megint megfordult a zuvat körülötte. Merthogy Leidelius Ottó papolására, aki csak egyre a házasság szentségéről prozsmítált, nevetve azt találta mondani, hogy csikós meg az ég között csak egy dolog van: a kalapja. Nem holmi csuhás. Akkor aztán kezdték beszélni a népek, hogy milyen nagyra van magával... Hisz még löni se tud rendesen, csak úgy vaktába, az ördögre bízva a szerencsését. Azzal cimborál, ahogy Kerecsen minden csikósa. Nem is bojtárok azok, hanem ördög-fiókok, feránya lidércek, szellemek, meg manók. Az Úr napvilágánál meg varangybőrbe bújít boszorkányokkal üzekednek... Így csacsalkódtak az asszonyok naphosszat az igliceokról; örölték az uraiknak, amit a szószékről, egymástól vagy csak úgy maguktól hallottak, míg az emberük rájuk nem főrmedt már, hogy:

– Né prézsmítálj annyit, hanem menny, ahová mondom!

Hiába. Mert Leidelius Ottó csak tovább perorált nekik, s egy olyas szeles-esős napon, amikor mindenki jól megköti a kalapzsínort az álla alatt, gondolt egyet, s fullajtárt eresztett a számadó csikósához, azzal, hogy ilyen kutyaházi pásztor neki ne szolgáljon.

– Így mondta Leidelius Ottó? – kérdi Kerecsen.

– Egészen így – mondta fel szavait még egyszer a küldönc.

– No – mondta a vén Kerecsen –, akkor mondjad, fiam, a pispek úrnak, vagy akárhogy is hívják, a számadó csikós maga választja meg a bojtárjait.

– Az már igaz – így a futár.

De azt is jól tudja kend, hogy csak egyetlenegy esztendőre.

Aztán a futár ment, ahogy jött.

Szent Illés köpött.

Tang Márton hallgatott. S véle hallgatott mind a többi csikós. Szó helyett a kalapjukat húzták még selaposabbra, hogy csillogott-billogott az a sok tündörgő szempár a lekonyított karimák alatt.

– A pástor és Isten között csak a kalapja van – szólta neki akkor Kerecsen. Tang Mártonnak mondta.

– Már az igaz, fiam. Jól mondod. De az is igaz, hogy nem fér alája más, csak a csikós.

Akkor aztán, fejrevaló kendőt adott az asszonyának Tang Márton, hallva a Kerecsen beszédjét. Az meg viszonzásul szalagokkal gazdagon földíszített bokrétát adott a legénynek.

– Viselni fogom az esküvő napjáig – mondta Tang Márton.

Így aztán megvolt az eljegyzés is. Hordta a csikós a szégyen-bokrétát a kalapján. Ahogy mondta. S akkor a rákövetkező vasárnap a menyasszonya is megjelent a templomban.

8.

Leidelius Ottó miséi

Na, hogy miféle traktával készült Leidelius Ottó azon a vasárnapon a puccos templomába, arról nem szól a fáma, de ahogy meglátta a belépő menyasszonyt, oly nagy csend lett, hogy igen csak időbe telt, mire megtalálta a hangját. Akkor aztán mindjárt kikelt magából, hogy olyan jól megnézte magának a leányt. Azzal a tyutymos ábrázatával. Bizony, lerítt arról, hogy akármit forgatott addig a fejében Leidelius Ottó, az a kötött fejű asszony láttán tüstént visszajára fordult benne, s másfelé tolódot.

No, elég az hozzá, hogy akkor aztán disznókról kezdett papolni Leidelius Ottó, hogy: Vannak, akik azzal dicsekszenek, hogy egy szakajtó kölessel száz disznót jól tudnak lakatni! Így kezdte. A nép meg csak hallgatta.

– Hát ez meg miféle kurjantós-mise volt? – kérde egész elbámítvá Taksány Gergő, már ahogy Tang Márton menyasszonya végzett a beszámolójával, s elhallgatott.

– Megmondom, mi van, szagosan szól – így szent Illés.

Tang Márton hátradől a nyergében.

– Láttam én már ezt Ucsnaynál – biccent Rákász Palkó.

Összegyűltek akkor a betyárok Kullancsál; még a Gorondi Vént is elhívták, hogy meghallgassa őket. Ott töstöngtek Dorvatt László bálvánképínél.

– Először vőfélynek képzelte magát – kezdi Rákász Palkó a beszédet. – Aztán Tang Márton útját adta volna ki. Fenyegetett...

– Most meg a zasszonyára vetett szemet – veszi át Taksány Gergő.

– No – szól a Gorondi Vén, s kezdi tömni a pipáját –, cudar história.

– Ha Kerecsen uram el nem bocsátja Tang Mártont – így folytatja Rákász Palkó – kezdhet másik kenyéradó gazda után nézni.

– Egyik hely olyan, mint a másik – mondja Öböj István. – Kerecsen talál majd más bojtárt.

Mi mehetünk, ha Tang Márton veszi a sátorfáját, vele tartok.

– Jól mondod, István – szól neki Szent Illés –, ha Tang Márton megy. Tán majd más mondja meg, hol legeljenek a lovai.

Éfűlítették akkor valahányan. Hallgatták csak a tűz sercegését.

– Ennek már a fele se tréfa, édes öcsém – mondja a Gorondi Vén. – Ismertétek Ucsnay Uzort. Úgy-e? No. Derék ember volt. Ahol a kardja, ott az igazság, mondták. Tágult előle a sötétség. Leidelius Ottó meg hitte, ha a másikat mocskolja, maga annál fényesebb.

Amire gazt vetett, azt is más lopta el. S kezdett beszélni a Burkus királyról. Megrabolta a Török Császár a Burkus királyt. Ellopta a talizmánját. Ezt papolta. A Jeruzsálemet. S hogy minden igaz ember oda igyekezzék. Nem lehetett Ucsnaynak maradása. Oda ment, ahová Leidelius Ottó ujjá mutatott. Unitusokat ölni, Skunt Mátéval, meg Dzian Kajussal. Azt mondom most nektek: Minden betyár igazsága addig ér csak, ameddig a kardja. Ucsnayé se tovább. S már igaz, hogy a pástor és az ég között már csak a kalapja van, de annak az árnyéka se ér tovább, mint a karimája. Akárhogy verekedik rája.

A Gorondi Vén elhallgatott.

Tang Márton felállt: – Az én nyilam innen is elér Leidelius Ottó szívéig.

Sokáig hallgatott akkor a betyár-sereg, mígnem a Gorondi Vén füttyentett a lovának.

– Aludjatok rá egyet – mondta.

Tang Márton meg, ahogy kettesben maradt a menyasszonyával a Kullancs tűzénél, gondolkodóba esett. Ismételtette magában, amit hallott, töviről hegyire.

– Ne törődj vele! – mondja neki a felesége. – Menj el ahhoz a kiszáradt kúthoz, ahol engem találtak, hajjál fölibe, és kiált bele, hogy: „Sógor, sógor!” Az majd válaszol neked, és megkérdezi, mit akarsz, te meg akkor mondj el neki mindent, ami történt.

Tang Márton feléz, és átölelte az asszonyát, majd felkötötte a ló üstökét, odament a kúthoz, és bekiáltotta: Sógor, sógor!

Mire egy földöntúli hang a kútból: – Mit akarsz?

Tang Márton előadta töviről hegyire.

Azzal a sógora kidobott egy kanászt a holdvilágra, s kiszólt: – Vegyél ki a hombárból egy szakajtó kölest, és azután ne legyen gondod semmire! A kanász majd utána annyit hord ki, amennyi kell, de őt nem látja majd senki.

Tang Márton akkor hazaügetett. A kanász is ment dolgára. Rákövetkező vasárnap megjelent Tang Márton a Leidelius Ottó miséjén. Végighallgatta, istenesen. Aztán fogta a szakajtó kölest, amit magához vett Leidelius Ottó hombárból, s kiment vele a tér közepére.

Ott már sorakoztak a disznók, az a sok vadók, amit a kanász behajtott a templom elé. A városi népek meg azt hitték, az utcákat tisztítják. Tárva-nyitva állt Leidelius Ottó hombárja, hordták mind a népek az eresztős gabonát, mégse állt senki Tang Márton útjába.

Tang Márton akkor a szakajtó kölest a disznók elé öntötte. A kanász meg csak szórta elébük egyfolytában a kölest, de őt nem látta senki. Látták akkor mind a misére csődült nép, hogyan lakott jól száz disznó egy szakajtó kölestől. Leidelius Ottó egészen szórtalan s komondor-kedvű lett tőle.

Tang Márton meg dolga végeztével nyeregbe pattant, maga elé emelte a menyasszonyát, s már fordult is vele hazafelé. Nem mondott istenhozzádot Leidelius Ottónak.

Akkor meg híre ment, hogy Tang Márton azzal dicsekszik, egy vödör vízzel meg tud itatni száz ökröt. Leidelius Ottó azt hirdette, aki így

beszél, s szavának nem áll, meglakol érte.

Akkor meg azt mondta a Tang Márton felesége: – Menj oda megint a kúthoz, és kiáltd bele.

„Sógor, sógor!” – Az most majd mérges lesz, és azt mondja neked: „Hát te milyen vő vagy, vigyen el az ördög! Mit akarsz megint?” Te meg akkor mondd neki ezt: „A szükség kergetett hozzád” – és utána mindent mondj el neki sorjában.

Tang Márton szót fogadott, és elment a kúthoz.

Ott így kiáltott: Sógor, sógor!

A sógora meg mérgesen felelt neki: Hát te milyen vő vagy, vigyen el az ördög!

Ő meg így felelt: – A szükség kergetett hozzád, sógor. A pispek óhaja, hogy egy vödör vízzel itassak meg száz ökröt.

Akkor a sógora azt mondta: – Várj egy kicsit!

Azután kidobott a kútból egy gulyást, és így szólt:

– Te csak egy vödör vizet húzzál fel a kútból, azután ne törődj semmivel, ne legyen semmire gondod! A gulyás majd annyi vizet húz, amennyi csak kell, de őt nem látja senki.

Tang Márton megköszönte a sógorának a szívességet, azután fogta magát, és a gulyással együtt bement a templomtérre. Az ökrök már ott ácsorogtak szomjasan a vályúnál. Várták, hogy inni kapjanak. Az egész város összecsendült, hogy láthassa, hogyan itat meg Tang Márton száz ökröt egyetlen vödör vízzel. Megnézni, mi lesz most.

Tang Márton meg felhúzott egy vödör vizet, beleöntötte a vályúba az ökröknek, az ökrök ittak, a gulyás meg egyfolytában hordta nekik a vizet a vályúba, de őt nem látta senki. Leidelius Ottó meg a szájtáti nép csodálkozva nézte, hogyan iszik meg száz ökör egy vödör vizet.

A gulyás elment onnan a dolga után.

9.

Tang Márton sógora

– Meddig akarsz még úzni vele ezt a macska-egér játékot? – kérdezte aztán Kullancs Tang Mártont.

– Három a magyar igazság – feleli neki Márton. – Ha utána is baszogat, teszek róla, hogy találkozzon a zistenével.

– Az emberek megértik és elfogadják majd, ami történt – mondja Taksány Gergő.

– S azt, hogy miért nem vetted el? – kérdeztem.

Egyikük sem felelt.

No, hívatta akkor Leidelius Ottó Tang Mártont.

– Hallom, fiam, azzal dicsekszel, hogy ide tudod hozni a vasembert.

– Eszembe se jutott.

– Ha meg nem teszed – kezdte volna Leidelius Ottó, de Tang Márton hirtelen felemelte a kezét, hogy abba mindjárt beléfűlt a szusz.

– Értem a beszédet, mondta, és azzal faképnél hagyta Leidelius Ottót.

Tang Márton felesége alaposan kifaggatta a csikóst. Az meg elmondta, mi történt már megint.

– Menj újra a kúthoz, s kiáltd bele: „Sógor, sógor!” – Az meg mérgesen válaszol neked, és azt mondja: „Hát te milyen vő vagy, vigyen el az ördög!” – Te meg csak mondd neki ezt: „Az istenért, sógor, a szükség kergetett hozzád”, és mondjál el neki mindent sorjában.

Szót fogadott akkor Tang Márton a feleségének, elment a romos kúthoz, odahajolt a gárgyája fölé, s belekiabált: Sógor, sógor!

Az meg mérgesen így válaszolt: – Hát te milyen sógor vagy, vigyen el az ördög! Mit akarsz már megint?

– Az istenért, sógor, a szükség kergetett hozzád. Leidelius Ottó parancsolja, hogy vigyem el hozzá a vasembert, mert beszélgetni akar veled.

Akkor azt mondta a sógora.

– Várj rám egy kicsit, mert most én megyek ki a kútból, de nehogy megijedj, és meg ne rémülj tőlem!

Tang Márton akkor nyeregbe szállt. Úgy várt rá. Kis idő múltán előjött a sógora, a vasember. Tang Márton lova meg bikamód leszegte a fejét, s fújtatva megcurokkolt. Hatalmas, irdomtalan szörnyeteg volt a vasember. Ahogy kikászálódott, s megragadta a kútkávéát, az úgy morzsolódott szét a markában, mint a napon szárított tészta. Bű nagy bunkósbotot húzott maga után. Csörgős-botot, mint a csőszök s pásztorok.

– Na – mondta, hogy kint volt. – Menjünk.

A furkója, ahogy maga után vont, úgy feltúrta a földet, olyan barázdát hasított mögötte, mintha nyolc ökör szántott volna.

Mikor Leidelius Ottó messziről észrevette, hogy közeledik a vasember, megrémült. Bezáratta a városa kapuit, ő maga a legfelső toronyerődbe menekült, oda záratta volna be magát. S akkor meglátta, hogy odalent már lángokban áll a városa. Aztán ahogy a vasember szedte maga alá az utat komótos lépteivel, hát látják ám Tang Mártonnal, hogy az erdő lángokban áll az út mentén. A tanyák felett meg füst kavarog, csak úgy örménylik a zsiros fekete felhő a házak felett. Ahogy meg a városkapu alá érnek, azt, hogy a háztetők felett varjak köröznek. Már messziről zörgetett volna a kapun a vasember, hogy nyissák ki neki. Hiába. Azt is feltörve, sarkakig tárva találták. Pedig már a markát ropogtatta a vasember; úgy odavágott volna az öklével, hogy nyomban kettétörjön. Ám mindenfelé csak fosztogatást láttak. Már akkor megdühödött a vasember. Akkor kilépett Tang Márton sógora az ügető betyár mellől, végigvágatott a város utcáin, be Leidelius Ottó erődromyába. S nyitotta ki sorban az összes ajtót, amíg elért egészen Leidelius Ottóig. Amikor odaért, megkérdezte:

– Minek hívtál?

Leidelius Ottó hallgatott, mint aki megkukult.

– Mi dolgod neked énelem? – kérdezte a vasember.

Azután, ahogy odakoppintott volna a homlokára, hogy az nyomban kilehelje a lelkét, előlépett mögüle Ucsnay Uzor, s a kardja élét a térden csúszó Leidelius Ottó gigájához nyomta, hogy mindjárt kiserkent a vére.

– Ments meg, Ucsnay Uzor! – így gágogta Leidelius Ottó –, az Úr nevére...

– Állj félre, te vitéz! – mondta Ucsnaynak a vasember. – Mi dolgod lehet veled, ami fontosabb az enyémnél?

– Mi dolgod lehet veled, ami az enyémnél fontosabb? – kérdezett vissza Ucsnay. Azzal elmetszette Leidelius Ottónak a gegercét, az meg arccal előreuhant a padlóra. Ott herpiltáta ki az átkozott lelkét az alatta növekvő vértócsában, hörögve, sípolva fulladozva.

– Mi van? – kérdezte akkor Ucsnay Uzor.
– Pihent a kardod, Ucsnay Uzor, mikor pedig járnia kellett volna. S járt, amikor pihennie – felelte amaz.
Megátkozta akkor a vasember, Tang Márton sógora, a másik vasembert, Ucsnay Uzort, szörnyű átkot mondott rá, amiért így megszőkítette őt a haragjában...
– Pihenjen a kardod, Ucsnay Uzor, amikor járnia kellene, s járjon, amikor pihennie! – szólt zengő, érces hangon, s a szavába beleremegtek a falak.
Ucsnay felkacagott.
– Pihenni fog ez a kard, te irdomtalan ember! Ez a karé volt az utolsó, akit levágott. Esküszöm mindarra, ami kedves nekem.
Aztán Ucsnay Uzor hüvelyébe lökte a kardját, úgy, véresen, ahogy volt. Épp csak biccentett Tang Mártonnak.

10. Vass Gyurka keresztelője

Aztán, ahogy megcsillapodott Ucsnay, úgy megjelent a betyárok tüzénél.
– Ha tudom, hogy a sógorod, tán több tisztelettel viseltetek iránta – mondta.
– Ha tudtam volna, hogy jössz, sose találkozol vele – felelte a csikós.
– Békességet szerezhetnél köztünk – szól ekkor Ucsnay.
– Már háromszor kértem szívességre – mondja erre Tang Márton – megérted, ha azt mondom, többre nem futja a nyámságból.
– Megérttem – bólintott Ucsnay Uzor. – Hanem azért ne legyen köztünk feszengés.
– Tisztellek és becsüllek, Ucsnay Uzor – mondta erre Tang Márton.
– Erre iszunk – mondja Rákász Palkó, s odavet egy csobolyót Tang Mártonnak.
Akkor aztán mind ellovagoltak a Kutyakaparóba áldomást inni. Hej, ott volt Skunt Máté, és az öccse, Ármin és Török Brúnó, húzhattam nekik egész este. Volt, aki ott józanodott még másnap is. Gyönyő Nyeste úgy elfáradt, alig bírt a Mártonnal évődni, pedig szívesen vette volna a kézimunkáját... Ott móríkált körülötte egész este, illegette-billegette a farát, mint rendesen. Bizony a bor nem volt aznap vízzel föleresztve, nem volt a csaplárnénak érkezése arra. Dicsérték is a megittasodott legények, micsoda jófajta zsidó-bora van a Kutyakaparónak, hogy nincs megkeresztelve!
Aztán, mikor támad egy kis ideje, csak odafurakszik Gyönyő Nyeste a csikós mellé. Úgy tesz, mintha a mellette hencegő Árminnak tenné a szépet, aztán mégis nekifordul Tang Mártonnak, s kezdene vele játszani, a csikós meg, hoppsza, beléemeli az ölibe. Csak belegyönyörödött abba a mihaszna leányba. Akkor meg a cafka a szégyen-bokrétával kezdene babrálni, de ettől már Tang Mártonnak is elfogyott a tűrőmélaja, s ezzel lerázta magáról...
– Na, nyughass, huncutkám!
Aztán már csak nótázott Tang Márton, Harás Csabával, Skunt Mátéval, Kullancsal meg a többiekkel.
Másnap estidőben aztán, ahogy a csárdából hazafelé tartott a komájával, Szent Illés lova egyszerre megállt. Tang Márton lova is megállt. Ücsörögnek a lovon, moccsanatlanul.
– Megtorpant a lovad, komám – mondja Szent Illésnek Tang Márton. Fürkészi a pajtását, nem ment-e túl az elégen a hajnalozással.
– Lefűtta a szél a bokrétádat, komám – mondja Szent Illés.
Tang Márton leveszi a kalapját, nézi. Látja. Azért nézi továbbra is. Aztán csak visszateszi a fejére.
– Ha lefűjta, hát lefűjta.
– Na, jól van. Csak azért – feleli Szent Illés.
Másnap aztán, ahogy nappalodott, Tang Márton egyedül jelent meg a ló-csordánál. Nem láttam a Varangyos Nyirászatát soha többé. Hallottam azonban, hogy kijött Kerecsen csikósaihoz, s hozott magával valamit. Azt a valamit letette maga elé a földre. Csak úgy oda, a lába fejéhez. Akkor Tang Márton odament, s megnézte, mi az. Egy pólya volt. Megnézte a menyasszonyát. Felvette a pólyát, aztán csak szólt Kerecsennek, hogy dolga van. A komája, Szent Illés is vele tartott. Gyuba Kálmán uramhoz mentek a plébániára. Keresztelőre. Tudom, mert ott voltam.
– Aztán mi legyen a gyerek neve? – kérdezte Gyuba Kálmán uram.
– Vasgyúró ez – mondta Tang Márton. – Legyen a neve Vass Gyurka.
– Rendes nevet adj neki, te! – mondta erre Gyuba Kálmán.
– Hát akkor legyen Tomor. A nagybátyjáról. Tomori György.
– Jól van – mondta Gyuba Kálmán. Azzal elkeresztelte a gyereket Tomori Györgynek.
Aztán Tang Márton azt mondta, visszaadja az anyjának, nevelje az. Meg a pesse-bátya. Erős ember legyen belőle.
No, de itt a vége, így esett ez a sok csetepaté azokban a zűrzavaros időkben. Bizony, zehernyés idők voltak azok is, sok volt akkoriban a virinció, akárcsak manapság.

Kategoria: vers, próza
Denumire autor: Varga Illés

Látó Szépirodalmi Folyóirat